

زایش شرکت‌های اکتشاف و تولید (E&P) در ایران؛ شبیه‌سازی یا ژنز

دکتر بیژن مستقل • سردبیر |

تخصیصی در اقتصاد منابع زیرزمینی نفت و گاز Rent Economic است که با کسب و کار Risk-Reward آشنا و تشنه‌ی تجارت و بخت‌آزمایی هستند؛ یعنی تصمیم‌گیری در شرایط ریسکی و پاسخگویی به سهام‌داران و تأمین‌کنندگان سرمایه. مدیریت هزینه و درآمد این‌گونه شرکت‌ها تابع قانون و فرهنگ اقتصاد سرمایه‌داری و مبتنی بر پژوهش و توسعه بنا نهاده شده؛ با نوآوری‌ها و خلاقیت‌ها از رقبایشان پیشی می‌گیرند و ماهیت فراملی و برون‌گرا دارند. با اطمینانی که جهت بازگشت سرمایه در سهام‌داران ایجاد می‌کنند قدرت ریسک شرکت را افزایش می‌دهند و همواره وزن مهارت‌های کسب و کار در آنها بیشتر از مهارت‌های فنی است.

ما نیز باید ابتدا از دیدگاه فنی، مدیریتی، مالی و فن‌آوری به‌خوبی کاندیداها را بررسی کرده، سپس با دقت و سخت‌گیری آنها را بسنجیم، مقایسه کنیم، به حداقل‌های مؤثر و با کفایت راضی باشیم و این مسیر را با استفاده از مدیران و نیروی انسانی مسئولیت‌پذیر، ماهر، شجاع و خوش‌فکر طی نماییم. به‌نظر می‌رسد این مرحله، مرحله‌ی آزمایش و شبیه‌سازی است. به‌طور حتم به‌مرور زمان از این آزمایش‌های نیم‌بند اولیه، E&P‌های واقعی سر بر می‌آورند. سرمایه همیشه منتظر یک بازیگر ماهر است و به‌همین دلیل به‌سمتی سرازیر می‌شود که رشد کرده و هدر نرود. هر کس بتواند بهتر عمل کند سرمایه را به‌سمت خود جذب می‌کند.

در این سال‌های تمرین و شبیه‌سازی، کم‌کم فرهنگ بنگاه‌داری اقتصادی در صنعت بالادست نفت کشور جامی‌افتد و قوانین و مقررات راه را هموار می‌کنند. برای یک مدل قراردادی ابزارگونه جار و جنجال به‌راه نمی‌اندازیم، با ابزارهای متفاوت و مسلط، قاعده‌ی Risk-Reward را برای هر فرصت زیرزمینی می‌دانیم و در بحث‌هایمان فقط ارتقاء سیستم بنگاه‌داری و صیانت از منابع و سرمایه‌ها جای خواهند داشت.

تمامی عوامل مورد نیاز برای پریدن را داریم، باید جسارت و تهور را هم چاشنی کنیم؛ چراکه موفقیت همیشه آن‌سوی ریسک است. ■

مدل قرارداد نوین نفتی (بالادستی) ایران (IPC) و ایفای نقش شرکت‌های شایسته‌ی ایرانی در این عرصه به‌صورت Joint Operating Company (به‌خصوص از منظر انتقال و همکاری‌های فن‌آورانه و بلوغ آنها به‌شکل شرکت‌هایی که قاعده‌ی تجارت E&P یعنی Risk-Reward را درک و لمس می‌کنند)، چالش اصلی استحاله‌ی نظام صنعت نفت در حوزه‌ی بالادستی است. نسل اول EPC کار خصولتی و مهندسان مشاور ارشد و پیمانکاران با قواره‌تر، در لیست لژیونرهای این سناریوی صنعت نفت قرار می‌گیرند.

محور اصلی چنین دیدگاهی تأمین سرمایه برای توسعه و تولید میدین هیدروکربنی و همچنین مشارکت پایدار با شرکت‌های بین‌المللی در انتقال و همکاری‌های فن‌آورانه، دانش‌ها و مهارت‌هاست. پس‌زمینه‌ی این اندیشه، تحکیم اقتصاد بنگاه‌داری خصوصی و ریسک‌پذیر در جهان واقعی تجارت اکتشاف و تولید است.

اگر شبیه‌سازی یا ژنز شکل بگیرد اقدام بدیع و جسورانه‌ای در تاریخ صنعت بالادستی است که در حال حاضر با توجه به شرایط بازار، الزامات و محدودیت‌ها و البته فرصت‌ها و تهدیدها، زایشی حساس و پراضطراب برای هر دو طرف متعامل، رقبای خارجی و متولیان وزارتی خواهد بود.

از ابلاغ شیوه‌نامه‌ی تعیین صلاحیت در آذرماه ۹۴ تا اردیبهشت ۹۵ که کم‌کم پرسش‌نامه‌های غربالگری و مراحل ارزیابی اولیه و نهایی شکل می‌گیرد با متولی‌گری معاونت محترم وزیر در امور مهندسی، دست‌کم باورمان به اراده‌ی ایجاد این نوع جدید و نقش‌آفرین در آتیه‌ی صنعت بالادستی افزایش یافته است. اما متناسب با ماهیت این‌گونه شرکت‌ها و مدل ژنریک آنها در غرب، یعنی زادگاه اصلیشان، بد نیست یک‌بار کاراکترهای ظهور و بلوغ آنها را مرور کنیم تا اگر در هر دو مدل شبیه‌سازی یا زایش طبیعی (ژنز) که از این مقوله انتظار داریم در مقام سنجش قرار گرفتیم مقیاس اولیه‌ای داشته باشیم.

کاراکتر اصلی این‌گونه شرکت‌ها هسته‌ای سرمایه‌دار با بینش